

سخنرانی دانشمند محترم
آقای صدرالدین بلاغی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

«یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون

شنوندگان محترم ، بمناسبت آنکه کاروان زمان بار دیگر مارا باستان ماه رمضان وارد ساخته مناسب چنین است که سخن امشب را بتفسیر این آیه شریفه اختصاص دهیم . مطالب این آیه به سه قسمت تقسیم میشود : قسمت اول مخصوص بیان حکم روزه و وجوب آن بر امت اسلام است که میگوید : ای کسانی که با اسلام گرویده اید روزه بر شما واجب شده است . در قسمت دوم برای دلجوئی و بیان سهولت این تکلیف می گوید : همچنانکه این عبادت بر امتهای پیش از شما نیز واجب بوده . بدیهی است که تکلیف و وظیفه اگرچه دشوار هم باشد وقتی عمومی شد از دشواری و سختیش کاسته میشود .

پس از آن در قسمت سوم آیه در یک جمله مختصر و رسا در مقام اشاره بفائده روزه میگوید : «لعلکم تتقون» یعنی وجوب روزه و تشریح این حکم برای تأمین نفعی است که عاید خود شما خواهد شد . برای آنستکه روح شما بفضیلت تقوی آراسته گردد .

اگرچه برای روزه از جهت صحتی و چه از جهت روحی و اخلاقی فوائد بسیار است ، ولی مهمتر از همه همانطور که قرآن بیان میکنند اینستکه روزه آدمیرا مجهز بقویترین اسلحه روحی یعنی تقوی و پرهیزکاری میسازد .

و چون صرف دانستن محاسن و فوائد تقوی برای متقی شدن و پرهیز کار بودن کافی نیست باینجهت قرآن برای آنکه ملکه تقوی را در روح پیروان خود بوجود آورد و دل و جان را بر نیک تقوی بیامیزد ! یکماه را در هر سال مقرر ساخته که در اینمدت همه روزه در ساعات میان طلوع فجر تا مغرب تن و جان انسان در بند تقوی و پرهیز باشد و هر وقت طبع راغب یکی از مفطرات شود نیروی اراده از این میل و رغبت جلوگیری کند و هواهای نفسانی و خواهش

های شهوانی را سرکوبی دهد .

بدیهی است وقتی در هر سال سی روز این ریاضت روحی تکرار شد ، کم کم رنگ تقوی در جامعه جان نفوذ خواهد کرد و دیگر مجالی برای پذیرفتن رنگهای هوی و هوس باقی نخواهد ماند و از این رهگذر شخص روزه دار از بندگی شهوات و اسارت هوس های زیانبار رهایی مییابد و با آزادی حقیقی که مقصد نهائی تربیت های آسمانی و حد کمال روح و بلوغ واقعی انسانی است نائل میشود . بنابر این ماه مبارک رمضان برای ملت اسلام ماه انقلاب مقدسی برای بدست آوردن آزادی حقیقی است .

ماه رمضان ماهی است که مسلمین در این ماه بر علیه عادات زیانبار اعلام انقلاب میکنند و عقل و اراده را از قید شهوات بهیمی و لذات حیوانی آزاد میسازد .

هر کس از روی دقت و تحقیق خاطرات دوران زندگی خود را از نظر بگذراند و علت اصلی سختیها و مصائب ایام حیات خود را جستجو کند ، بیگمان تصدیق خواهد کرد که مقصد اغلب گرفتاریها و ناکامیهای او از کف دادن روح تقوی و پرهیزکاری بوده . حتی بیشتر بیماریهای جانکاه که آدمی را از لذت های حیات بی بهره و در طول زندگی ملول و افسرده میسازد معلول همان ناپرهیزی و نداشتن تقوی است . و بیان پیغمبر اکرم (ص) ناظر بهمین معنی است که فرموده « المعدة بیت کل داء و الحمیة راس کل دواء » یعنی معده خانه همه درد ها و پرهیز سر همه دواها است .

ابتلا با مراض تناسلی که تا چند نسل آنرا شوم آن باعث هزاران زیان فردی و اجتماعی می شود مولود لا ابالی کری و بی تقوایی است ، و همچنین گرفتاری مسکرات و مشروبات زهر آکین الکلی و دچار شدن بافیون و از دست دادن نیروهای روحی و جسمی . جز فقدان تقوی هیچ علتی ندارد .

صائب تبریزی میگوید :

ز دست غیر تنالم چرا که همچو حباب همیشه خانه خراب هوای خوبشتم

آری همانطور که فشار هوای داخل حباب بالاخره غشاء روئین را میشکافد و در نتیجه

خانه حباب را ویران میسازد ، همچنین هوا های نفسانی باعث خرابی و انهدام خانه زندگی و آبروی انسانی می شود . و بهمین مناسبت قرآن کریم تقوی را بعنوان راه منحصر رستگاری و فلاح معرفی میکند .

شنوندگان عزیز؛ ما وقتی آیات تقوی را از قرآن استخراج کنیم بخوبی میفهمیم که اساس هر سعادت و ریشه هر فضیلت در نظر قرآن تقوی و پرهیزکاری است. بعضی تصور میکنند که تقوی تنها برای رسیدن بمقامات اخروی و ترقیات روحی و معنوی است در صورتیکه در امور دنیوی نیز بدون تقوی کامیابی غیر ممکن است، و اجتماع بدون تقوی نمیتواند اجتماعی نیرومند و قابل دوام و بقاء باشد.

بی عفتی، رشوه خواری، غل و غش، حرص و طمع، دزدی و کمفروشی و سایر ردائیل و امراض اجتماعی وقتی بازارشان گرم و رائج میشود که کالای پرهیزکاری دچار کساد گردد. در زندگی کنونی یکی از اصول و شروط کامیابی، رعایت اقتصاد است. اقتصاد در مال اقتصاد وقت و حتی اقتصاد در حرف زدن و خندیدن. و این اقتصاد جز در اثر ضبط نفس که همان تقوی است بدست نخواهد آمد.

بزرگترین مظهر اقتصاد موضوع اقتصاد مالی و رعایت هم آهنگی میان دخل و خرج است خانواده و ملتی که وارداتش بیشتر از صادرات باشد مانند بدنی است که شریانش باز و خونس بخارج روان باشد و محتاج بتوضیح نیست که عاقبت چنین بدنی چه خواهد بود! مهمترین چیزی که توازن اقتصادی را برهم میزند شهوت خرید است.

شهوت خرید یکی از هوسهایی است که در اعماق روح انسان نفوذ دارد و باینمناسبت بارها برای ما اتفاق میافتد که برای خرید یکی از ضروریات زندگی بی بازار میرویم ولی هنگام برگشتن از بازار متوجه میشویم که مقدار زیادی چیز خریده ایم که بهیچوجه مورد حاجتمان نبوده و حتی خیال خریدن آنها را هم نداشته ایم. البته وقتی انسان نتوانست جلو خرید چیزهای غیر ضروری را سد کند روزی خواهد رسید که چیزهای ضروری را بناچار بفروشد و چه بسا که کار با آنجا منتهی شود که آبرو و دین و مسلك خود را هم در معرض فروش و زیرچوب حراج بگذارد.

شنونده عزیز یکی از آثار بارز تقوی، تقویت روح اراده است، محتاج بانبات و استدلال نیست که هر فرد یا هر ملتی که در پرتو قوت و شدت نیروی اراده خود در زندگی کامیاب و سعادت مند خواهد شد و بهدفعه ها و آرزوهای خود خواهد رسید و در واقع سرمایه موفقیت فرد و ملت همان اراده قوی است و بدیهی است که فرد یا ملتی که هر روز و هر ساعت سرمایه اراده خود را در راه هدفهای بی ارزش صرف کند دیگر برای کارهای بزرگ و مجاهدات و مبارزات مهم حیاتی

نیروئی برای او نخواهد ماند .

هزاران قرن پیش از آنکه بشر از نیروی بخار استفاده کند و آنرا در راه مصالح و منافع خود بکار اندازد این قوه در سراسر دنیا وجود داشت و حتی وقتی آن پیره زن روستائی ديك آس خود را بر سر آتش میگذاشت میدید که امواج بخار رقص کنان از سر ديك برمیخیزد و همچنان در هوا پراکنده میشود ولی در طول این قرنها ، بشر کوچکترین استفاده ای از این نیرو نمیکرد ، تا آنگاه که با سرار آن آشنا شد و این نیروی عظیم را تحت تدبیر خود در آورد و برای ذخیره نهادنش ديك بخار تهیه کرد و برای جریان امواجش ، منفذ مخصوص ترتیب داد و عنان آنرا بدست مهندسین آرموده سپرد در این هنگام قوه بخار چنان قدرتی از خود نشان داد که سیر تاریخ و تمدن و فکر و فرهنگ بشر را عوض کرد و این غوغای عظیم را در جهان پدید آورد .

آری تا آن روز که این نیروی خطیر عنان گسیخته بود و بمیل خود حرکت میکرد کوچکترین فائده صنعتی از آن عائد نمیشد ولی وقتی محدود و وابسته بمقرراتی شد این چنین آثار مهم بوجود آورد .

اراده انسان هم مانند نیروی بخار هر گاه عنان گسیخته و بدون رادع و مانع باشد و تحت تدبیر مهندسین روح یعنی پیغمبران واقع نشود همچنان ضایع و باطل خواهد ماند ولی وقتی حدود و مقررات تقوی آنرا فرا گرفت و برای جریان امواجش راههای مخصوص تعیین کرد ، آثار محیر العقول از خود بروز خواهد داد .

بعضی فکر میکنند که اگر شهوترانی و عیاشی مانع تقدم و عائق پیشرفت بود باید ملل غرب که غالباً از شهوات و لذات بیروی میکنند در مراحل زندگی از ما عقب تر باشند ، در صورتیکه ما بچشم خود می بینیم که آنها با همه آلودگیها در مبارزه زندگی و عام و اختراع و ابتکار بر ما مقدمند .

این اشتباهی است که دامنگیر جمع زیادی شده و چه بسا که بعضی مردم ساده لوح ، اساساً سر تقدم غرب را همان ظواهر شهوترانی و مظاهر عیاشی میدانند . بدیهی است این پندار و تصور ناشی از قلت فهم و بصیرتست .

زیرا مردم مطلع و بصیر میدانند که ترقیات روز افزون غرب مرهون فداکاری های دانشمندان زهد پیشه ای است که مانند زاهد محراب نشین پیوسته در آزمایشگاه های فنی مشغول

آزمایش و تحقیق علمی و در مقام کنجکاوی از اسرار و خواص موجودات و مطالعه آیات حقند . همان مردمی که عمری را بزه و مجاهده میگذرانند و بزندگی بندگان شهوت و هوس باچشم تأثر و تأسف مینگرند .

در شرح حال « ادیسن » مخترع بزرگ امریکا مینویسند که وقتی آن دانشمند برای اختراع چراغ برق در کار آزمایش بود ، روز های بیابی در آزمایشگاه بر او میگذشت که در تمام آن مدت جز مقداری نان خشک و آب صرف نمی کرد و گاه می شد که از هجوم فکر و کثرت مشغله آب و غذا را فراموش میکرد .

همچنین در حالات پاستور دانشمند میکروب شناس معروف مینویسند : حتی در همان موقع که توپ های دشمن در جنگ هفتاد ، شهر فرانسه را زیر آتش خود گرفته بود ، او چنان سرگرم تحقیقات و واله آزمایش های علمی خود بود که آن همه غرور توپ و غوغای جنگ را نمیشنید . شنونده عزیز ، ما نام ایندو دانشمند را برای آن یاد کردیم تا معلوم شود که تمدن و ترقی غرب مرهون زحمات چنین مردم وارسته است که از قید شهوات رسته و حیات خود را وقف علم و خدمت ببشريت ساخته اند و سرکامیابی و اراده نیرومند این مردان بزرگ همان رستگی و آزادی از هوسها است .

و بهمین جهت ادیان آسمانی روزه را که بهترین وسیله رستگی و آزادی از میول نفسانی است از اصول تشریفات و وسیله درک همه کمالات قرار داده اند و عرفاء عالی مقام از روزگار قدیم با سرار کرسنگی و تقلیل غذا آشنا بوده اند . مولوی میگوید :

این دهان بستی دهانی باز شد	که خورنده لقمه های راز شد
لب فرو بند از طعام و از شراب	سوی خوان آسمانی کن شتاب
جوع مرخصان حق را داده اند	تا شوند از جوع شیر زور مند
گرتو این انبان زنان خالی کنی	برزگوهر های اجلائی کنی
طفل جان از شیر شیطان باز کن	بعد از آتش با ملک انباز کن

بکی از دانشمندان غرب درباره روزه و آثار حیرت افزای آن مینویسد :

مؤسسن دیانتها قرنهای پیش از ما مزیت و فایده کرسنگی اختیاری و خودداری از هوس را

فهمیده‌اند و از اینجهت آنرا یکی از پایه‌های مذهب و تعالیم خود قرار داده‌اند زیرا وقتی شخصی گرسنه شد و در برابر گرسنگی صبر و شکیبایی پیشه ساخت اراده اش رشد و نمو میکند و نیروی عزمش استوار میگردد تا آنجا که از کوه یا برجی تر و از تیر شهاب شکافنده تر و از صاعقه نافذ تر میشود.

سپس همین دانشمند مینویسد: ما از همین جا بمبدأ و منشأ آن عزمهای متین و اراده‌های آهنین که در آغاز ظهور پدید می‌آمده پی می‌بریم، همان عزمها و اراده‌ها که در برابر آلام و مصائب و فشارهای روزگار مقاومت کردند تا بر دشمنان خود پیروز و چیره شدند.

پس از آن می‌گویند: سر اینهمه پیروزیها و پیشرفتها همان گرسنگی است که پیروان ادیان آسمانی آنرا اصلی از اصول عبادت میشناخته‌اند و بنابر این هر کس نیروی عزم و اراده قوی میخواهد باید آنرا در سایه گرسنگی اختیاری یعنی روزه جستجو کند.

شنونده عزیز. آنچه تا کنون گفته شد گوشه‌ای از بیان اسرار الهی است که در پایان آیه ۱۷۹ از سوره دوم قرآن کریم در بیان فلسفه روزه فرمود: «لعلکم تتقون».

والسلام علیکم ورحمته اللئوبرکاته.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی